

Pósfai Mihály:

**Választott elnökségi tagjelölti koncepcióterv
(matematika és természettudományok)**

az MTA 2020. májusi közgyűlésére

A választott elnökségi tag szerepe

Az MTA törvény és Alapszabály rendelkezik a három tudományterületet képviselő akadémikus megválasztásáról: a képviselőket a Közgyűlés választja, és nemcsak az MTA Elnöksége, hanem Vezetői Kollégiuma tagjaivá is válnak, szavazati joggal részt vesznek mindkét testület ülésein. Ezen túlmenően az Alapszabály nem részletezi feladataikat. A választott tagok nem tartoznak az Akadémia közvetlen vezetőségébe, tehát nincsenek felruházva azokkal a jogokkal és köteleességekkel, amelyek elsősorban az elnököt, továbbá a főtitkárt, főtitkárhelyettes és alelnököket megilletik, és amelyek szükségesek ahhoz, hogy az Akadémia küldetésének teljesítéséhez a stratégiai irányokat kijelöljék. Mindebből következik, hogy bár a választott tagnak lehet koncepciója az Akadémia következő három évi tevékenységéről, ennek meghirdetése aránytévésztés lenne. Véleményem szerint **a választott elnökségi tag feladata kettős: egyrészt kötelessége támogatni az elnök (és a vezetőség) koncepciójának érvényesülését, másrészt e tevékenységével a legjobb tudása szerint képviselni az őt megválasztókat és a mögöttük álló kutatói közösséget.** Az alábbiakban e két szempont szerint fejtem ki véleményemet – részben az elmúlt három évben szerzett tapasztalataim alapján – a következő évek feladatairól.

Képviselet

Az előző hároméves ciklusban már betöltöttem ezt a pozíciót. Megválasztásom váratlanul ért, és arra végképp nem számítottam, hogy az Akadémia sorsát meghatározó döntésekhez vezető vitákban kell majd állást foglalnom. Ezekben a helyzetekben vetődött fel élesen a kérdés: **kít képviselek?** Mivel a három választott akadémikus egy-egy tudományterület művelője, természetesnek tűnik, hogy a természettudományok területén kutatókat. Nincsenek azonban bejáratott mechanizmusok arra, hogy egy adott kérdésben a választott képviselő kikérje és megismerje a tudományterületén dolgozók többségi véleményét. Az elmúlt másfél év tanulságai szerint a kulcsfontosságúnak tűnő ülések előtti személyes (elsősorban intézetigazgatók, intézeti kutatók részéről) és testületi (főleg az Akadémiai Dolgozók Fóruma részéről) megkeresések sok esetben ellentétes vélemények képviseletét kívánták volna meg.

Az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a három tudományterületi képviselőt nem a szakterületük, hanem az egész közgyűlés választja meg. A magyar tudományos élet, és azon belül az Akadémia óriási értéke és lehetősége – szemben a tudományban

vezető szerepet betöltő nagy országokéval –, hogy különböző tudományágak képviselői rendszeresen és szervezett keretek között találkoznak, ismerik egymást, véleményt cserélnek. Az egész tudományos élet működését befolyásoló szervezetekben (mint például az MTA Doktori Tanács vagy a Lendület pályázat zsűrije) szerzett tapasztalatok alapján meggyőződésem, hogy az egyes tudományterületek érdekei nagy általánosságban azonosak, és nem egymás rovására, hanem egymás erősítésével tudnak fejlődni. Ezért tehát úgy vélem, az a helyes, ha **a választott tisztségviselő az Akadémia egész köztestületét képviseli, nemcsak a saját szakterületét.** Hogy ezt miként tudja tenni, az adott ügy, de elsősorban a saját szakmai-közéleti habitusa határozza meg.

Akár az Elnökségről, akár a Vezetői Kollégiumról van szó, a testületi működés előnye, hogy minden képviselő a maga szakmai és szociális háttérének megfelelő perspektívából tekint az adott ügyre, melyben a testület döntést hoz, és minél változatosabb a tagok tapasztalata, annál többféle érdek képviselete lehetséges. **Esetemben a háttér diszciplinárisan a természettudomány, szervezetenként egy kisebb vidéki egyetem, a tapasztalatokat tekintve a Veszprémi Területi Bizottság vezetése.** Főleg a két utóbbi tényező révén az elmúlt három évben – különösen a kis létszámú Vezetői Kollégium ülésein – volt néha olyan érzésem, hogy a vidéki tudományos élet, ezen belül a kutatói “derékhadba” tartozó (tehát a nem ERC- vagy Lendület-nyertes) kollégák gondjait ismerem és ezáltal az érdekeiket az adott ügyekben hangoztatni tudom. Részbem emiatt vállaltam az újabb három évre szóló megbízásra vonatkozó jelöltséget, mivel nem látom biztosítottak a vidék kellő arányú képviseletét.

Az Akadémia küldetésének támogatása

Mint feljebb említettem, **a választott elnökségi tag** az Akadémia vezetőségét nemcsak a testületi döntések meghozatalában való felelősségteljes közreműködésével segíti, hanem **felkérésre eseti feladatokat is ellát.** Az előző ciklusban elnöki megbízás nyomán a “Fiatal Kutatók Eseti Bizottság” elnökeként segítettem a Fiatalok Fóruma szervezését, a fiatal kutatók helyzetéről készült kérdőíves felmérés elkészítését és eredményeinek közzétételét, majd ezen előzmények után a Fiatal Kutatók Akadémiájának (FKA) megalakulását. Az FKA tanácsadó testületének tagjaként továbbra is igyekszem segíteni a munkájukat. További “alkalmi” megbízásként többféle, az Akadémia által kiírt pályázat zsűrijében kaptam különböző szintű feladatot, valamint egy alkalommal képviseltem az MTA-t a V4 országok akadémiainak találkozóján. A jövőben is vállalni fogok hasonló megbízásokat, ha felkérnek rá és alkalmasnak érzem magam a feladatra.

A jövőbeli rendszeres és eseti feladatok az Akadémia hosszú távú céljaihoz illeszkednek, melyeket a legutóbbi rendkívüli közgyűlés által elfogadott dokumentum, **“A Magyar Tudományos Akadémia küldetése 2019”** körvonalaz. **A**

küldetésnyilatkozat 1. és 7. pontját különösen fontosnak érzem, illetve úgy vélem, ezek megvalósításában tudom leginkább segíteni az Akadémiát. A 7. pont a tudománykommunikációval foglalkozik, mondván, hogy az Akadémia feladata a nagyközönség és döntéshozók számára a tudományos eredmények közvetítése. Az utóbbi években az Akadémia nagy erőfeszítéseket tett a tudomány eredményeinek népszerűsítése terén, mind a Magyar Tudomány Ünnepehez kapcsolódó rendezvények, mind a honlap és egyéb digitális csatornák megújításával illetve elindításával. A következő évek fontos kezdeményezése lehet a megújított, modern kommunikációs lehetőségeket is alkalmazó Mindentudás Egyeteme elindítása. Szintén támogatom azt a kezdeményezést, hogy az Akadémia egész évre terjessze ki, időszakonként meghatározott tematikával, a tudományünnepi rendezvényekhez hasonló programokat, ezáltal a tudomány folyamatosan legyen jelen a mindennapi életben. Mivel a területi bizottságok egyik fő feladata a tudományos eredmények népszerűsítése, és régióinkban eleve rendelkeznek egy “törzsközönsséggel” és ennek megszólítására bejáratott módszerekkel, javaslom **a területi bizottságok szerepének megerősítését, tevékenységük hatékony támogatását.**

A Küldetésnyilatkozat 1. pontjából idézek: “Az Akadémia megjeleníti a magyar tudomány egységét: összefogja és képviseli a hazai és határon túli magyar tudományt; a bölcsészet-, a társadalom-, az élet- és a természettudományokat; a kutatóintézeteket, az egyetemeket és a vállalati kutatóhelyeket; valamint a kutatók nemzedékeit.” Ez a mondat véleményem szerint az Akadémia lényegét, értékét a lehető legtömörebben fogalmazza meg. **Az Akadémia összefog egy tizenhétezer emberből álló, magyarul beszélő közösséget, amelynek tagjait – legyenek egyetemi vagy kutatóintézeti dolgozók, idősek vagy fiatalok, bölcsészek vagy mérnökök, budapestiek, vidékiek vagy határon túliak, ilyen vagy olyan politikai nézetűek – ugyanazon célok motiválják és tulajdonságok jellemzik:** az új megismerésének vágya, a tényeken alapuló, logikus gondolkodás, az őszinteség, egymás teljesítményének elismerése, a kritika elfogadása, tehát általában a kutatói létformával járó attribútumok. A hasonló elveket vallók között pedig törvényszerűen megjelenik a bizalom. Meggyőződésem, hogy az Akadémiát alkotó többség tagjai közötti bizalom tartotta egyben a testületet az elmúlt másfél évben. Ez óriási eredmény, de azt sem szabad elhallgatni, hogy komoly szakadások keletkeztek a bizalom szövetében.

A következő időszak legfontosabb feladatának a megrendült bizalom helyreállítását tartom. Ennek gyakorlati megvalósítása nem lesz könnyű feladat. Úgy vélem, a különböző tudományágak művelői közötti bizalom helyreállításáért elsősorban a következő vezetőség tehet sokat. A generációk, sőt az egyetemek és intézetek közötti bizalom építésében segíthet a Fial Kutatók Akadémiája és olyan alkalmi(?) szerveződések, mint az Akadémiai Dolgozók Fóruma vagy a Lendület-csoportvezetők szövetsége. A fenti tudománynépszerűsítő programok minden szinten erősíthetik az összetartozás érzését a köztestület tagjai között. Az Akadémia vezetősége, különböző testületei és a köztestület tagjai közötti bizalom alapja pedig a hatékony kommunikáció. Ennek érdekében **javaslom a Köztestület minden**

tagjának havi rendszerességgel küldött hírlevelek bevezetését, és fontos ügyekben az Elnökség üléseiről készült összefoglaló kiküldését. Minden lehetséges eszközt fel kell használni ahhoz, hogy az Akadémia egy együttműködő, a közös értékeit megőrző és fejlesztő tudományos testület maradjon, amely továbbra is képviseli a teljes magyar tudományos életet.

Balatonfüred, 2020. január 19.

